

גישה חדשה למלחמה נמוכת עצימות

המלחמה נמוכת העצימות מציבה בפני המפקדים והחיילים דרישות קשות, שלעיתים קרובות הפוכות מהדרישות שמציבה המלחמה בעצימות גבוהה. מציאת האיזון הנכון בין הכנת הכוחות לסוג אחד של מלחמה לבין הכנת הכוחות לסוג האחר היא מבחנה האמיתי של תורת הביטחון של ישראל

סא"ל (מיל') דני רשף

התסריט הרצוי במלחמה נמוכת עצימות הוא של פעולה ממוקדת נגד פעילי טרור שחיים בתוך אוכלוסיית אויב אזרחית, תוך גרימת נזק סביבתי קטן ככל האפשר. הדבר מחייב הפעלה של כוחות קטנים, המייצרים נפחי אש מזעריים. את המאסה הגדולה של הכוחות ושל נפחי האש מחליפות המהירות, הדייקנות ואיכות המודיעין.

המלחמה נמוכת העצימות גם מחייבת להקדיש מחשבה רבה לרכיבים הלא צבאיים של הפעילות: אוכלוסייה אזרחית, מוסר לחימה, יחסים עם התקשורת ויחסים בין-לאומיים. מאפיין נוסף של המלחמה נמוכת העצימות הוא העובדה

שהיא מתנהלת לרוב תוך כדי תהליך מדיני כזה או אחר. הניצחון אינו מושג באמצעות פעולה צבאית מכריעה אחת, אלא באמצעות ההשפעה המצטברת של הרבה מאוד פעולות צבאיות קטנות, המשולבות כראוי במאמץ כלכלי, מדיני ותקשורתי. ההכרעה במלחמה נמוכת

עצימות מושגת למעשה באמצעות מינימום כוח ומקסימום מיקוד ודייקנות לאורך זמן ובכל גזרות העימות. כאמור, זה ההפך ממה שמלמדת אותנו תורת הביטחון של ישראל.

וישנם היבטים חשובים נוספים, שבהם שונה המלחמה נמוכת העצימות מהמלחמה המסורתית:

- **בהירות המטרה.** כאשר צבאות של מדינות שכנות עומדים לתקוף את ישראל, האיום הוא מידי ומוחשי, והמטרה ברורה מאליה. לעומת זאת איום הטרור מתפתח לאט ואינו בבחינת סכנה ברורה ומיידית. המאבק נגדו נמשך זמן רב ומעצב גם את הפוליטיקה הפנימית במדינה. עוברת תקופה משמעותית עד שהאוכלוסייה מבינה את האיום, משתכנעת שהחלופות מוצו ומזדהה עם המאבק ועם האמצעים החריפים הנדרשים. לפעמים מסכים הציבור לאמצעים החריפים רק בשלב מאוחר של

תורת הביטחון הישראלית המסורתית גורסת כי יש להגן על המדינה באמצעות התקפה בלבד – בין אם התקפת-ינע ובין אם התקפת-נגד. התפיסה הזאת מחייבת בעת חירום גיוס מהיר של המילואים, ריכוז צבא יבשתי נייד, משוריין ומגובה בכוח אווירי והנעתו המהירה מול גזרות נבחרות. הכרעת האויב מושגת באמצעות מיצוי של ריכוז הכוח בתא שטח גיאוגרפי נתון ובמסגרת זמן קצרה יחסית, תוך שיבוש יכולתו של האויב להתארגן מחדש בעורף. לאחר השגת ההכרעה – גורסת התורה – יש לעבור לתהליך מדיני.

אבל מאז מלחמת יום הכיפורים מנהלת מדינת ישראל,

כמעט ברצף, מלחמה אסימטרית ונמוכת עצימות. במלחמה כזאת הסכנה אינה ברורה ובוודאי שאינה מיידית. המלחמה הזאת מתנהלת בניגוד לכל מה שמוכר לנו מתורת הביטחון המסורתית של ישראל: היא נמשכת שנים ארוכות ללא הכרעה, וחלקה הגדול מתנהל בשטחנו.

הצבא אינו יכול לנהלה לבד ובמלוא הכוח, והוא אינו יכול לבנות רק על התקפה. במלחמה נמוכת עצימות גם ההתקפה

המוצלחת ביותר אינה תחליף להגנה מתוחכמת ושיטתית. בשל אופיה המיוחד של המלחמה נמוכת העצימות צצות סוגיות חדשות של יחסי צבא ומדינה ושל יחסים בין-לאומיים. יתר על כן, מדדים חדשים משפיעים על הלחימה: מספר הנפגעים, קיומה או העדרה של הסכמה לאומית, בהירות המטרה והיחסים עם התקשורת הבין-לאומית.

שירת בעבר
קצין מודיעין

במלחמה נמוכת עצימות גם
ההתקפה המוצלחת ביותר
אינה תחליף להגנה מתוחכמת
ושיטתית

ישראל, המדברת על גיוס כל העוצמה, ריכוזה ויציאה להתקפה בשילוב של תנועה ואש, המייתרת למעשה את ההגנה, ממש אינה רלוונטית למלחמה נמוכת עצימות. **החיכוך האנושי**. במלחמה המסורתית האויב הוא אלמוני, חסר זהות אישית. במקרים רבים כלל אין רואים אותו, כי הוא מוסתר או נמצא בתוך מכוונות מלחמה, ואם רואים אותו – אז רק מרחוק, כמטרה מאיימת שרצה או קופצת בין הסלעים או השיחים. לעומת זאת במלחמה נמוכת עצימות החיילים מתחככים עם האוכלוסייה, תוך שהם מתקשים לזהות את האיום – אם הוא בכלל קיים. בהחלט ייתכן שחייל מילואים במחסום ייתקל שוב ושוב באוכלוסייה אזרחית על שלל מצוקותיה בלי להיקלע ולו לאירוע ביטחוני אחד. המפגש עם אנשים קשי יום במחסום, עם חולים ועם נשים הרות בעת בדיקת אמבולנסים, עם ילדים מפוחדים בשעת חיפוש בבתי מבוקשים באישון לילה – כל אלה גובים מהחיילים מחיר נפשי כבד. אחדים מהחיילים גולשים לאטימות ולקהות חושים; אחרים מפתחים הזדהות עם הקורבנות. איש איש ותגובתו האישית. אצל האויב יוצר החיכוך הזה במקרים רבים את הדלק להמשך המאבק.

השטח. במלחמה בין צבאות יש לשטח חשיבות מכרעת: נערכים בו, מתמרנים בו, כובשים אותו, מגינים עליו, נסוגים ממנו. לעומת זאת במלחמה נמוכת עצימות מאבד השטח מחשיבותו. מטרתם של גורמי הטרור אינה לכבוש שטח, אלא להפיל קורבנות רבים ככל האפשר. לכן מבחינתם של גורמי הטרור יש יתרון במצב שבו שטח הפעולה שלהם כבוש עלידי צבא האויב.

הזמן והמרחב. מבחינת ארגוני הטרור אין חשיבות מיוחדת ליכולתו של האויב להניע סד"כ מסוים בשטח נתון בזמן מוגדר, שכן ממילא הוא נמצא בתוכו או בקרבתו. השגרה היא הזמן והמרחב האמיתיים של המלחמה נמוכת העצימות. השגרה היא המכתיבה את הפעולות, את התגובות, את השיטות ואת האמצעים של הטרור והגרילה כמו גם של הכוח הסדיר המתמודד מולם. מבחינתם של גורמי הטרור תמיד רצוי לפגוע, אך אם לא ניתן לעשות זאת היום, אפשר לעשות זאת מחר, ואם לא מחר, אז מחרתיים. הזמן החשוב באמת הוא זמן המילוט של היחיד או של המעטים. כמו כן יש חשיבות למשך הזמן הדרוש ללימוד השגרה – לא רק של הצבא השוהה בשטח, אלא גם של העורף כולו.

אוכלוסיית האויב. תרבותו של האויב, מנהגיו, חגיו, הכוחות הפוליטיים שבו, רווחתו, בריאותו, כלכלתו ותקוותיו מחליפים במידה רבה את תפקיד השטח בהתייחסות המבצעית הנדרשת בשלב התכנון המבצעי ובמהלך הביצוע.

התקשורת. הממד החדש של המלחמה נמוכת העצימות הוא השימוש בתקשורת. האמרה "לרובה – קנה אחד;

המאבק, לאחר שאותם אמצעים עצמם נפסלו לחלוטין בתחילת המאבק. הקברניטים ייטיבו לעשות אם תמיד יציבו מטרה הזוכה להסכמה רחבה. ככל שיקדימו לעשות זאת, כך יהיה המאבק יותר תכליתי, והמלחמה תתקצר. **התפיסה האסטרטגית**. במלחמה נמוכת עצימות חיוני לגרום לאוכלוסיית האויב להתנער מהטרור, ואין תחליף להגנה קבועה, שיטתית וחכמה. הביצוע דורש תחכום

במלחמה נמוכת עצימות החיילים מתחככים עם האוכלוסייה, תוך שהם מתקשים לזהות את האיום – אם הוא בכלל קיים

רב ושילוב של אמצעים כלכליים ומדיניים, שאינם בשליטת הצבא, נוסף על הכוח הצבאי עצמו. אפשר, כמובן, לגבות מחיר יקר מאוכלוסיית האויב בכללותה על תמיכתה בטרור, אבל אמצעים חריפים אינם עומדים באמת המידה המוסרית והחוקית של דמוקרטיה מערבית. יתר על כן, תגובת האוכלוסייה ללחץ המופעל עליה עלולה להיות בלתי צפויה ולהביא להסלמה בלתי מבוקרת באמצעים. לחלופין אפשר למזער את הפגיעה בשגרת החיים האזרחית ולחזק את האינטרסים הכלכליים והחברתיים של אוכלוסיית האויב בשמירת הסדר הקיים. מאחר שעצם הפעלתו של צבא זר בתוך אוכלוסייה אזרחית עוינת מחזקת את התמיכה בטרור, המכונה בצידו האחר של המתרס "התנגדות עממית", צריכה הפעלת הכוח להיות ממוקדת, מהירה, סמויה ככל הניתן, תוך מזעור הנזק הסביבתי וצמצום החיכוך עם האוכלוסייה ככל שרק ניתן. ברור שתורת הביטחון של

חמי מזג ולא יציבים רגשית עשויים לגרום נזק רב בלחימה נמוכת עצימות, ואין לשתפם בה. רצוי שרוב הלוחמים יהיו אנשי קבע, שעברו הכשרה ארוכה.

יש לפתח שיטות לחימה ביחידות קטנות ובחתימה נמוכה ולשכלל את יכולת הפעולה וההתגנבות בתוך אוכלוסייה אזרחית בחיכוך קטן ככל האפשר. יש להפעיל מחסומי פתע ניידים בלבד ולהימנע ממחסומים קבועים. תחום לפיתוח עתידי הוא חדירה שקטה מהאוויר באמצעות השתקת מנועי מסוקים, שימוש בבלונים, גלישה והפקת רעש להטעיה ולהסחה.

ניתן לפתח מגוון עצום של אמצעי אל-הרג להשתקה, להימום, לסינוור ולהסחה באמצעות רעש בין אם לפיזור המון זועם ובין אם במבצע נקודתי. השאיפה צריכה להיות שהשימוש בנשק הורג יהיה כמוצא אחרון בלבד. כמעט תמיד עדיף מחבל בחדר החקירות ממחבל הרג.

צריך להימנע באופן מוחלט משימוש באמצעים הורגים נגד אוכלוסייה אזרחית, חוץ מאשר במקרים של הגנה עצמית. פגיעה באוכלוסייה אזרחית היא לא רק בלתי

מוסרית, היא גם מחלישה את התמיכה הבין-לאומית בישראל, מערערת את ההסכמה הלאומית ומשחירה את דמותה של המדינה בתקשורת העולמית.

חיל המודיעין צריך להצטייד במיטב הטכנולוגיה ולהפעיל מערכות של חישנים אלקטרוניים סמויים וכלי-רכב מוסווים עמוסי ציוד אלקטרוני שינועו בתוך אוכלוסיית האויב. הוא צריך לרכוש יכולת להצמיד חישנים גם באמצעות צליפה מרחוק על מנת לעקוב אחרי

תנועות חשודות והעברת חומרי-נפץ.

צריך ללוות, ככל הניתן, את פעילותו הגלויה והרועשת של צה"ל בתוכנית סיוע תקשורתית. התוכנית תכלול הנחיות מפורשות לחיילים כיצד להתנהג כלפי אוכלוסיית האויב וכלפי התקשורת בשטח וכן היא תוודא שהחיילים ייצרו – ככל האפשר – הזדמנויות לתקשורת חיובית במקביל לפעילות הצבאית הגלויה. הכוונה היא לפעולות שמצטלמות היטב, כגון חלוקת מזון במחנות הפליטים ומתן סיוע רפואי לנזקקים.

לסיכום, המלחמה נמוכת העצימות מציבה בפני המפקדים והחיילים דרישות קשות, שלעיתים קרובות הפוכות מהדרישות שמציבה המלחמה בעצימות גבוהה. הדילמה היא עד כמה לבנות כוחות למלחמה נמוכת העצימות – דהיינו לקצץ בארטילריה, להקטין את חיל השריון, להתאמן פחות על כיבוש יעד מבוצר ויותר על התגנבות לתוך שטח עירוני צפוף. מציאת האיזון הנכון בין הכנת הכוחות לסוג אחד של מלחמה לבין הכנת כוחות לסוג האחר היא מבחנה האמיתי של תורת הביטחון של ישראל.

לתקשורת – אלף קנים" משקפת את אחד מעקרונות המלחמה של הגרילה ושל הטרור בכל העולם. ייתכן שקציני תקשורת יחליפו בעתיד את קציני האש והסיוע בעיצוב "תוכנית תקשורת", המלווה – כמסך סיוע – את הפעלת הכוחות במלחמה נמוכת עצימות. תוכנית התקשורת תופנה כלפי האוכלוסייה בעורף, כלפי אוכלוסיית האויב וכלפי דעת הקהל בכל העולם.

נוכח הדברים האלה ברור כי על מנת לנצח במלחמה נמוכת עצימות על צה"ל לאמץ תורת לחימה, שהיא שונה לחלוטין, ולמעשה כמעט הפוכה, מתורת הלחימה שגיבש למלחמה נגד הצבאות הסדירים של מדינות ערב. לאור ניסיונה של ישראל בעשורים האחרונים אפשר להצביע על העקרונות לניהול מלחמה נמוכת עצימות ולהסיק מהם כיצד יש לבנות את הכוח וכיצד יש לנהל את הלחימה. יישום העקרונות האלה אינו רק עניינו של הצבא, אלא גם עניינה של הממשלה. ואלה הם העקרונות:

- יש להשיג הסכמה לאומית ולהצביע על מטרה הברורה לכולם.
- יש להעמיק את המודיעין על גורמי הטרור ועל אוכלוסיית האויב בכל תחומי החיים.
- יש להפעיל כוחות קטנים לאורך זמן ובהרבה גזרות בו זמנית.
- יש להפעיל כוח קטן ככל האפשר בדיוק רב ככל האפשר תוך גרימת נזק מרבי לטרור ומזערי לשאר האוכלוסייה.
- יש להקטין ככל האפשר את החיכוך עם האוכלוסייה האזרחית של האויב ולצמצם ככל האפשר את הפגיעה בשגרת יומה. יש להידבר ישירות עם כל גורם שאין לו עניין בהמשך הטרור.
- יש לשבור את השגרה בהגנה ובהתקפה, בכל מקום וכל הזמן.
- יש להגן על העורף ועל שגרת חייו.
- יש ליישם את תורת הפעלתה של התקשורת בעימות נמוך עצימות ולשלב בתורת הלחימה.

עקרונות אלה, שהם בגדר הצעה ראשונית בלבד, דורשים שינוי באימונים, בבניין הכוח ובמבנה שלו וכן באמצעים העומדים לרשותו. הדילמה עד כמה להשקיע ביחידות המוכנות רק למלחמה נמוכת עצימות ועד כמה לשמור על המבנה המסורתי של הצבא אינה מעניינו של המאמר הזה. את החיילים המשתתפים במלחמה נמוכת העצימות נגד הפלשתינים יש לחנך לאיפוק וללמד אותם על התרבות, על המסורת ועל המנהגים של החברה הערבית. לימודים אלה חייבים לכלול גם הכרה בסיסית של השפה הערבית. חיילים

נוכח הדברים האלה ברור כי על מנת לנצח במלחמה נמוכת עצימות על צה"ל לאמץ תורת לחימה, שהיא שונה לחלוטין, ולמעשה כמעט הפוכה, מתורת הלחימה שגיבש למלחמה נגד הצבאות הסדירים של מדינות ערב